

РЕЦЕНЗИЯ

МЕДИЦИНСКИ УНИВЕРСИТЕТ
ПЛОВДИВ
09.09.2021
Вх. № Р.4838 / 1 / г.

от проф. д-р Мария Семерджиева, дм

Декан на Факултет по Обществено здраве, Медицински университет-Пловдив

Член на Научно жури съгласно Заповед № Р1336/18.08.2021 г. на дисертационен труд за присъждане на Научна степен „Доктор на науките”.

Професионално направление: 7.1. „Медицина”, научна специалност „Обща медицина“

Автор: доц. д-р Радост Спиридонова Асенова, дм

Тема: „ПЪТЯТ ОТ ПРОФЕСИОНАЛНОТО ИЗПЕПЕЛЯВАНЕ КЪМ ПРОФЕСИОНАЛНОТО УДОВЛЕТВОРЕНИЕ В ОБЩАТА МЕДИЦИНСКА ПРАКТИКА. ОБЩА МЕДИЦИНА КАТО ПРОФЕСИОНАЛЕН ИЗБОР ”.

ОБЩО ПРЕДСТАВЯНЕ НА ПРОЦЕДУРАТА

Представеният комплект материали на електронен носител е в съответствие с изискванията за придобиване на НС „Доктор на науките“ според Закона за развитие на академичния състав в РБ (ЗРАСРБ) и Правилника на Медицински университет – Пловдив.

1. Заявление (по образец) до Ректора на МУ–Пловдив
2. Протокол от разширен КС за предварително обсъждане на дисертационния труд
3. Автобиография в европейски формат
4. Диплома за ОНС „Доктор“
5. Дисертационен труд за НС „Доктор на науките“ и автореферат към него в електронен вариант
6. Списък на публикациите и научните трудове по темата на дисертационния труд
7. Списък на забелязаните цитирания
8. Копия на публикациите и научните трудове по темата на дисертационния труд
9. Декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи
10. Декларация, че доказателственият материал не повтаря представения за ОНС „Доктор“, АД „Доцент“
11. Други документи, свързани с хода на процедурата

Представеният пакет от административни документи е подготвен прецизно и старателно.

КРАТКИ БИОГРАФИЧНИ ДАННИ

Радост Спиридонова Асенова се дипломира като магистър по „Медицина“ в Медицински университет – Пловдив през 1997г. Професионалното ѝ развитие е свързано с непрекъснато надграждане и усъвършенстване. Има две специалности: Обща медицина (Диплома № 000564 от 22.01.2004г.) и Трудова медицина (АС Диплома № 011940 от 01.01.2008г.) Завършва през 2009г. втора магистратура по „Обществено здраве и здравен мениджмънт“ при Факултета по обществено здраве на Медицински университет – Пловдив (МУП 05 Диплома № 006898 от 27.04.2009г.). Същата година придобива ОНС „Доктор“ (Диплома № 33278 от 08.06.2009г.). Има сертификат за обучение за добра клинична практика.

Доц. Асенова започва професионалния си път като участъков терапевт в I -ва Градска поликлиника, гр. Пловдив. През 1999г. е зачислена за редовен докторант, а от 2002г. е асистент към катедра „Обща медицина“, МУ Пловдив. Активната научна и преподавателска дейност дават възможност на доц. Асенова да придобие последователно степените старши и главен асистент. От 2012г. е доцент към секция Обща медицина, катедра „Здравен мениджмънт, икономика на здравеопазването и обща медицина“, ФОЗ, МУ-Пловдив (Диплома № 011-Д от 28.06.2012г.). В резултат на реструктуриране от 2016г. преминава на щат като доцент към катедра „Урология и обща медицина“, Медицински факултет на МУ-Пловдив. Избрана е за ръководител на катедра „Урология и обща медицина“ през 2020г.

Доц. Асенова има изключително голяма професионална активност. От 2009г. е ръководител служба по трудова медицина „Булмедикус ЕООД“ , а от 2013г. работи и като общопрактикуващ лекар в акредитирана практика за обучение „Станчев медикъл амбулатория за индивидуална практика за първична медицинска помощ“ ЕООД. Обогатила е своята квалификация с над 20 допълнителни курса у нас и в чужбина в сферата на Обща медицина.

Осъществява много активна преподавателска дейност сред студенти, докторанти и специализанти към Медицински университет-Пловдив на български и английски език.

Член е на престижни международни и национални организации: World Organization of Family Doctors, European General Practice Research Network, European Academy of Teachers in General Practice, International Primary Care Respiratory Group, Association of General Practice / Family Medicine of South East Europe, Guidepoint Global Advisors, Сдружение на обучители и изследователи в България по Обща медицина, Българска асоциация за изучаване на затлъстяването и съпътстващите

заболявания, Европейска организация за промоция и превенция в общата медицинска практика, БЛС и Съюз на Учените в България. Председател е на Сдружението на обучители и изследователи в България по Обща медицина и национален представител за България в EGPRN и WONCA.

Участва активно в преподавателска мобилност – 2010г. Democritus University of Thrace, Alexandroupoulos, Greece; 2009г. Campus bio-medico di Rome, Italy; 2008г. Akdeniz University Faculty of Medicine, Antalya; 2008г. Vrije Universiteit Brussel, Brussel; 2007г. Kaunas University of Medicine, Lithuania.

Доц. Асенова е ръководител и член на екипи при разработването и успешното реализиране на над 25 научни проекта, в т.ч. над 10 международни.

Нейните професионални качества са оценени високо и от системата ни на здравеопазване. Поканена е за консултант към НЗОК за преговори по НРД през 2018г.

Като признат експерт доц. Асенова е рецензент в множество международни списания: Family Medicine & Primary Care Review, Slovenian Journal of Public Health, Journal of Neuroscience and Behavioural Health (JNBH), Journal of Media and Communication Studies (JMCS), Journal of Family Medicine и др.

Член е на редакционните колегии на редица международни и български списания: Eurasian Journal of Family Medicine, BMC Family Practice, KONURALP MEDICAL JOURNAL, научен секретар на Обща медицина.

Забележителната ѝ активност е отличена с приз „Акад. Ташо Ташев“ за научни постижения на млад изследовател в областта на храненето, диететиката и метаболитните заболявания.

Владее отлично английски език.

АКТУАЛНОСТ НА ТЕМАТА

Създаването на първична медицинска помощ по нов модел е една от основните промени в структурата на здравната система след въвеждането на реформата в България. ОПЛ се явява координатор в системата на здравеопазването и от него се очаква да притежава широк набор от качества за да отговори на нейните изисквания и едновременно с това да практикува в условия на постигнато удовлетворение.

Въпреки водещата роля на личните лекари, Общата медицина се оказва не достатъчно привлекателна медицинска специалност за младите хора. Причините за това са комплексни, като най-значителните са наличните „дефекти“ в здравната

политика, която не успя да създаде благоприятни и стимулиращи условия за специализация в България.

Липсата на достатъчно интерес е свързана с голяма професионална ангажираност и високи нива на психическо натоварване. Освен това е необходимо предоставянето на комплексни грижи за пациентите, чиито очаквания непрекъснато се повишават и др. Отличителен белег на ОПЛ от другите медицински специалисти е едновременното познаване на заболяванията на пациентите и тяхната личност с индивидуалните и психологически особености и в социалния им контекст.

Интегрираната и ориентирана към пациента грижа се счита за ефективен отговор на нуждите на хората, страдащи от повече хронични заболявания, които представляват значителна част от обслужваното население в първичната помощ. Семейните лекари са в особено подходяща позиция да управляват тази група, което е пряко свързано с прилагането на съвременни концепции и подходи за подобряване организацията на работа и обслужване в общата медицинска практика, сред които като доказано най-успешни се отличават личност-центрираните грижи и споделеното вземане на решения.

Големият обем дейности, натовареният работен график и необходимостта да осигуряват непрекъснати грижи прави ОПЛ уязвима група за развитие на синдрома на професионалното изпепеляване. Това изисква разумен комплексен подход и съобразено с наличните ресурси поведение, които да доведат до преодоляване и предотвратяване развитието на бърнаут сред ОПЛ.

Задълбоченото познаване на факторите свързани с личността, философията на специалността и работната среда, както и търсенето на взаимовръзки между тях би допринесло за анализиране на всички аспекти на общата медицина. Затова е изключително необходимо е да се инициира реалистичното ѝ представяне, възможностите за професионална реализация, спецификата на условията на труд и т.н. за да се направи информиран избор от страна на младите лекари.

В тази връзка представената тема е изключително актуална и до този момент няма описано подобно изследване в нашата страна, което потвърждава значимостта на дисертационния труд.

ХАРАКТЕРИСТИКА И ОЦЕНКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

По съдържание и структура дисертационният труд отговаря на изискванията за защита на научна степен „Доктор на науките“. Написан е на 220 страници. Онагледен е с 56 таблици, 9 схеми и 25 фигури. Структурно е разпределен в четири

основни части, предхождани от въведение. Научната разработка завършва с изводи, препоръки, научни приноси, литература и приложения.

Научният труд започва с **въведение**, в което доц. Асенова представя значимостта на избраната тема и необходимостта от нейното разработване. Логическата постройка на тази част и ясно дефинираните проблеми са доказателство за отлично познаване на проблема.

Първа глава представлява **литературен обзор** по темата. Теоретичните анализи са фокусирани върху проблематиката, с която се занимава доц. Р. Асенова. С висока степен на прецизност е подбрана необходимата специализирана литература, която обективно представя актуалността на проблемите. На базата на съществуващите данни е направено кратко представяне на историческото развитие на Общата медицина в България след 2000г. Разгледани са много задълбочено съвременните предизвикателства в общата медицинска практика. За първи път е направена подробна класификация на положителните аспекти в работата на ОПЛ и тяхната удовлетвореност. Литературният обзор като съдържание, логическа структура и позовавания категорично показва познанията, възможностите и уменията на доц. Асенова да работи с научни източници, да ги анализира критично, да обобщава и да формулира изследователски цели. Първа глава завършва с изводи, което е логичен преход към формулирането на целта и задачите на дисертационния труд.

Използвани са 296 източници, от които 64 на кирилица. Всички те са релевантни за изследваната проблематика. Значителен е броят на цитираните публикации от последните 10 години, което е още едно потвърждение за актуалността на темата.

В глава **"Цел и задачи на изследването"** логично са формулирани поставената цел и свързаните с нейното изпълнение 6 задачи. Целта е фокусирана върху разработването на интервенционален модел за професионално ориентиране на основата на задълбочено проучване на факторите, свързани с устойчивост в професията и уязвимост на ОПЛ за развитие на бърнаут синдром.

Трета глава **„Материал и методи“** представя комплексна методика от собствено изработени и стандартизирани инструментариуми. Комбинирани са различни количествени и качествени методи на изследване: анкета, интервю, Фокус групи, метода Делфи, Контент-анализ. Изключително прецизно са подбрани и умело съчетани методите за постигане на поставените задачи. Това е поредно доказателство за задълбочено познаване на проблемите в Общата медицина и

богат изследователски опит свързан с практическото приложение на различни наукометрични методи.

Прецизно е описан всеки един от методите на проучването и съответната таргетна група, при която е прилаган; подбора на участниците; критериите за включване. Това позволява детайлно да се проследи работата по всеки един етап. Използвани са специализирани психологически въпросници - Maslach Burnout Inventory (MBI), Въпросник за споделено вземане на решения (SDM-Q-Doc-Bulgarian), Въпросник за локализация на контрол. Последните са описани много коректно, което внася яснота за предназначението и измерителните им качества. Правилният подбор и приложение на толкова специфичен психологически инструментариум е в резултат на задълбочено познаване на проблематиката от страна на доц. Асенова. За постигане на максимална точност и прецизност на измерването и анализа на резултатите е направено и валидиране на използваните скали.

Обособени са две логически единици на наблюдение:

- ОПЛ, сключил договор с НЗОК;
- студенти 5-ти медицински курс.

Спазени са всички изисквания при подбора на логическите единици, като е взето предварително информирано съгласие за участието им в изследването. Големината на извадките във всеки от етапите гарантира много добра представителност и значимост на получените резултати.

При обработката на получените първични данни са използвани адекватни статистически методи, които дават възможност да бъдат разкрити съществени взаимовръзки между основните факториални и резултативни признаци, и да бъдат изведени статистически значими изводи.

Дизайнът на проучването е онагледен много добре графично, което улеснява проследяването на отделните етапи на проучването и тяхната логическа връзка.

Анализът на събраните данни е представен компетентно и задълбочено в глава „**Резултати и обсъждане**”, като е спазена логическата последователност на поставените задачи. Избраните методи на изследване са подходящи и дават нужната информация за реализация на целта и задачите. Резултатите от проучването са интерпретирани коректно по отношение на основните показатели.

Изведени са водещите позитивни фактори в общата медицинска практика, като трябва да се подчертае, че процесът е осъществен на международно ниво и тези фактори са валидни не само за България, но и за Европа. Основополагащи за успешното практикуване на специалността са личностовите фактори, философията

на специалността и работната среда, както и обучението, чиято структура и качество може да стимулира ОПЛ в позитивна посока.

Високо оценявам идеята да се проучат основните предимства и позитивни аспекти в общата медицинска практика от гледна точка на бъдещите лекари (студенти 5 курс). За съжаление въпреки, че студентите ясно отдиференцират позитивните страни в работата на ОПЛ, единици споделят готовност и желание да практикуват специалността и това води до оформянето на изразена тенденция на застаряване на тази група медицински специалисти.

Най-значими за удовлетвореността на ОПЛ са взаимоотношенията лекар-пациент, като приоритетно първо място заемат „взаимно доверие и уважение в отношенията лекар-пациент“ и „мисия да бъдеш ОПЛ“. Тези два фактора влияят съществено върху ефективността и качеството на медицинските услуги.

Направена е задълбочена характеристика на съвременния ОПЛ на базата на неговите личностови особености, с фактори, свързани с философията на специалността и с работната среда. Проучването предоставя възможност да се разкрият зависимости с висока степен на достоверност, да се проверят хипотезите за връзката между скалите за оценка на локус на контрол, пациент-центрираност при полиморбидни пациенти; нива на бърнаут и удовлетвореност на ОПЛ в България.

Проследяването в динамика на влиянието на стреса върху ОПЛ показва интересни промени по отношение на трите измервани величини. Докато при първото проучване 2003г. се отчитат най-високи нива на емоционално изтощение, то през 2019г. най-висок относителен дял заема подскала деперсонализация. Тези резултати отразяват обективно първоначалния висок стрес от промените в здравната система след реформата и постепенното развитие на хронична форма на стрес, при която започва да страда именно дехуманизацията. Позитивно е установеното намаляване на емоционалното изтощение и увеличаване степента на удовлетвореност от работата сред ОПП, което пряко се отразява на тяхното желание да не сменят работната си позиция.

Сравняването на данни, получени скоро след реформата на здравната система и 15 години по-късно показва реалното състояние в първичната медицинска помощ.

Направените **изводи** отразяват в синтезиран вид основните аспекти на проведеното изследване.

Прецизните проучвания на доц. Асенова са солидна база за формулираните от нея **приноси**. Те са групирани в три основни направления: с оригинален характер, с потвърдителен и практическо-приложен характер. Установени са зависимости и

закономерности, които обогатяват познанията по проблема и могат успешно да бъдат използвани както в практиката, така и като отправна точка за бъдещи научни изследвания. Такива са валидирания въпросник за оценка на споделено вземане на решение SDM-Q-Doc Bulgarian; валидирането на международно приетата дефиниция за полиморбидност на български език и не на последно място разработения интервенционален модел за професионално ориентиране, който би могъл да служи за ефективна превенция на синдрома на изпепеляване.

На основата на получените резултати от научно-изследователската работа е изведена необходимостта от учредяване на професионална мрежа „Сдружение на обучители и изследователи в България по обща медицина“ (СОИБОМ). Нейното съществуване е факт и тя не само промотира специалността, но създава международни, интердисциплинарни връзки и дава големи възможности за развитието на специалността в България.

АВТОРЕФЕРАТ

Авторефератът (64 стр.) по структура и съдържание отговаря на изискванията и отразява основните резултати, получени при изпълнението на поставените цел и задачи.

ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Доц. Асенова представя 12 пълнотекстови публикации в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация (Scopus и/или Web of Science) и една в специализирано издание на Световната организация на общопрактикуващите лекари (WONCA EUROPE).

Пет от научните разработки са в списания с импакт фактор, някои от които много висок. Седем от статиите са с международен авторски колектив.

В 7 от представените трудове тя е самостоятелен или първи автор, което гарантира нейното активно участие в проучването и анализирането на данните. Научните трудове отразяват същността на дисертационното изследване и напълно отговарят на актуалните изисквания за придобиване на научна степен “Доктор на науките”. Регистрирани са 17 цитирания в научни издания, реферирани и индексирани в Scopus и Web of Science, свързани с дисертационния труд.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Доц. д-р Радост Асенова, дм представя много сериозно и отговорно разработен теоретико - емпиричен дисертационен труд. Изследването е прецизно от

гледна точка на избор на методики, статистическа обработка на данните, процедура и дизайн. Обобщените изводи са точни и категорично подкрепени от получените резултати. Езикът и стилът, на който е написана дисертацията е ясен, разбираем и издържан в научно отношение.

Въз основа на всичко изложено по-горе **убедено давам своя положителен вот** и считам, че доц. Радост Асенова отговаря на всички изисквания за присъждане на научна степен „Доктор на науките”.

09.09.2021 г.

гр. Пловдив

Изготвил:

/проф. д-р М. Семерджиева, дм/

